

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

“ของ” คือชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์โบราณซึ่งอาศัยอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและส่วนหนึ่งของกัมพูชา จากหนังสือเรื่อง “แควม โบช” เขียนโดยนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสทำให้ทราบว่า “ของ” ได้มาตั้งถิ่นฐานบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาก่อนการสถาปนาสยามประเทศเสียอีก (สุชาติ เถาทอง, 2544, หน้า 13)

ความเป็นมาของชาวของในอดีตนั้น ไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัดแต่มีผู้ศึกษาค้นคว้าและสันนิษฐานไว้ต่าง ๆ กันไปคือกรณีการ เกณิกานนท์ และคณะ (2522, หน้า 38-39) ได้กล่าวถึงพวกของไว้ว่าชาวของคือพวกที่ชอบอาศัยอยู่ตามป่าเขา (Jungle) เมื่อเคื่อดร่อนในเรื่องที่ทำมาหากินหรือโรคภัยไข้เจ็บก็พากันเร่ร่อนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเมื่อสองสามร้อยปีมานี้ ได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในปัจจุบันได้แก่ ตำบลพลวง ตำบลตะเคียนทอง และบริเวณใกล้เคียงในอำเภอมะขามและอำเภอโป่งน้ำร้อน ระยะเวลา ๆ ที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งบริเวณนี้ชาวของจะประกอบอาชีพทางล่าสัตว์และ หาของป่าแต่ชาวของในช่วงนี้ไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก

นอกจากนี้ยังมีผู้สันนิษฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวของไว้อีกหนึ่งนัยหนึ่งคือ ชาวของนั้นเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นับตั้งแต่จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด แต่ชาวของอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้ตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด ยกเว้นหลักฐานที่ยืนยันว่ามีชาวของอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์เช่น นิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2350 ในนิราศได้กล่าวถึงชาวของไว้ว่า (กรมศิลปากร, 2543)

ครั้นแล้วลาฝ่าเท้าบิดรงค์

ไปบ้านพงคตอตั้งริมฝั่งคลอง

ดูหนุ่มสาวชาวบ้านรำคาญจิต

ไม่น่าคิดเข้าในกลอนอักษรสนอง

ล้วนวงศ์วานวานเครือเป็นเชื้อของ

ไม่เหมือนน้องนึกว่าน้ำตากระเซ็น

ชิน อยู่ดี (2529, หน้า 148-150) ยังได้กล่าวถึงของในสมัยปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งเสด็จประพาสจันทบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2419 ไว้ดังนี้

“.....เรว่ กระจวานนั้นมีแถบป่าสีเข้้น ต่อเขตแดนกับเมืองพระตะบอง

มีชนชาติหนึ่งเรียกว่า ของ อยู่แถบป่าสีเข้้น พูดภาษาหนึ่งต่างหากคล้าย ๆ กับ

ภาษาเขมร ชอบปลูกปึกและของทองเหลืองเหมือนอย่างกระเหรี่ยงกาญจนบุรี.....”

ชาวขงนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ของตนเองแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัดคือในทางกายภาพชาวขงมีลักษณะร่างกายเล็กกว่าคนไทยเล็กน้อย ผิวดำกว่า (ดำแดง) ผมหยิกขดติดหนังศีรษะ ศีรษะด้านบนดัด ใบหน้ารูปสามเหลี่ยม หน้าผากกว้างเบิก คางเหลี่ยม ขากรรไกรกว้าง จมูกแบนโต แต่ไม่โด่ง ปากหนา ตาโปน คิ้วคด ชาวขงยังมีลักษณะกลิ่นเนื้อต่างจากคนไทยคือ กลิ่นเนื้อด้านหลังระหว่างใต้สะบักจนถึงเอวของขงจะฉุนแผ่วกว้างเต็มทั้งแผ่นหลัง ร่องกระดูกสันหลังลึก กลิ่นเนื้อยื่นออกมาเรียกว่า ปกติ (กรรณิการ์ เกลนิกันนัท, 2522, หน้า 89)

ส่วนในด้านวัฒนธรรมทางสังคมนั้นจะพบว่าชาวขงมีภาษาพูดเป็นของตนเองถึงแม้ไม่มีภาษาเขียนโดยพวกเขาใช้ภาษาไทยและเขมรมาผสมกันจนกลายเป็นภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง

ในด้านวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจจะพบว่า แต่เดิมของอาศัยอยู่ในป่า ดำรงชีวิตด้วยการทำนาและปลูกผลหมากรากไม้ไว้แต่พอกินนอกจากนั้นยังมีการเก็บของป่าไปขายในเมือง ได้แก่ น้ำมันยาง ชัน สมุนไพร หวาย และเครื่องใช้ เช่น เกลือ ยาสูบ หอม กระเทียม เป็นต้น

วัฒนธรรมด้าน การปกครองนั้นชาวขงจะมีผู้นำเป็นผู้อาวุโสซึ่งสมัยโบราณเรียกว่า “หลวงพล” ผู้ที่เป็นหลวงพลเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน

ส่วนทางด้านค่านิยมความเชื่อของชาวขงจะมีความเชื่อเรื่องการนับถือผี การนับถือผีแสดงออกทางประเพณีที่เรียกว่า “การเล่นผีหิ้ง” และ “การเล่นผีโรง” (มณฑิพย์ ไชยมล, 2544, หน้า 7)

อุปนิสัยใจคอของชาวขงโดยทั่วไปนั้น ม.ศรีบุษรา (นามแฝง, 2533, หน้า 153) เห็นว่าชาวขงมีความซื่อสัตย์ รักสงบ และชอบสันโดษ ก่อนข้างจะ ขี้เกียจ ชอบอยู่ป่ามากกว่าในเมือง อัตลักษณ์ของเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เมื่อความเจริญจากเมืองเข้ามาทำให้ความเป็นป่าหมดไป พวกขงก็จะย้ายไปสู่ป่าแห่งใหม่เรื่อย ๆ เพื่อการเก็บของป่าออกมาขายให้แก่คนเมืองเนื่องจากชาวขง ถนัดด้านการหาของป่ามาขาย

การออกกฎหมายกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ส่งผลให้ พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ชาวขงเคยครอบครองก็จะถูกคนไทยและคนจีนที่รู้จักกฎหมายดีเข้าจับจองขอเอกสารสิทธิ์ในที่ดินของชาวขงดังนั้นชาวขงจำนวนมากในปัจจุบันจึงคงไร้ที่ทำกินและต้องกลายมาเป็นคนงานรับจ้างส่วนใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่มีที่ทำสวนผลไม้ของตนเอง (ปาริชาติ เรืองวิเศษ, 2538, หน้า 35)

ปัจจุบันยังปรากฏชาวขงอยู่หลายกลุ่มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มหนึ่งที่มีอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนคือชาวขงที่ตำบลคลองพลู ถึงอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีชาวขงที่ตำบลคลองพลูจากคำบอกเล่าของพระสงฆ์และผู้นำชุมชนพบว่าชาวขงได้อาศัยอยู่ที่นี้ไม่ต่ำกว่า 100 ปีมาแล้ว

และยังคงสืบทอดเอกลักษณ์ของไว้ได้จนถึงปัจจุบันกล่าวคือจากการสังเกตทางกายภาพเมื่อลงไปสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าชาวของที่คลองพลยังมีลักษณะแตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไปคือรูปร่างเล็กกว่า และผิวค่อนข้างคล้ำ

ชุมชนของที่ตำบลคลองพลในอดีตจะมีการปกครองโดยผู้นำหมู่บ้านที่เรียกว่า “หลวงพล” เช่นในอดีต ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นประกอบกับการขยายตัวของรัฐสมัยใหม่ จึงมีการ ปกครองโดยผู้นำที่ผ่านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามแบบชุมชนอื่น ๆ ของคนไทย

ชีวิตทางด้านเศรษฐกิจยังพบเครื่องมือในการทำมาหากิน เช่น เคียวเกี่ยวข้าวเหน็บไว้ข้างฝา หมวกเหน็บไว้ที่หลังคา เลื้อยแขวนไว้ที่ต้นเสา มี ช้อง กระชัง แขนงไว้ตามฝ้ายบ้าน ในครัวก็จะมีเครื่องใช้เพียงไม่กี่สิ่ง เช่น มีหม้อดินสามเต้า อ่างดิน ขาม ตะวักหรือกระจำ กระบวย เป็นต้น ส่วนที่หลังบนอนของชาวของนั้นมีเพียง “เสื่อคลุ้ง” ผืนเดียวเขาก็นอนกันได้แล้ว

เมื่อพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจที่ตำบลคลองพล ทั้งชาวของที่มีฐานะดีและชาวของที่มีฐานะยากจนในหมู่บ้าน บ้านที่มีฐานะดีก็จะมีเครื่องใช้สมัยใหม่ เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม เตาเร็ก จากการสอบถามชาวบ้านเล่าว่า สินค้าเหล่านี้เข้ามาในคลองพลตอนที่มีไฟฟ้าเข้ามาประมาณ ปี พ.ศ. 2527-2530 สินค้าสมัยใหม่ขยายตัวมากขึ้นในปี 2534-2535 เนื่องจากมีรถบริการนำสินค้าพวกนี้ส่งถึงบ้านของชาวของ (เงิน พันผาย, สัมภาษณ์, 12-18 กุมภาพันธ์ 2546)

เรื่องอาหารการกินในสังคมของก็จะเป็นแบบง่าย ๆ หาผัก ปลาและปลูกข้าวกินเอง ป้าจีนเล่าว่า (จีน งามสง่า, สัมภาษณ์, 11-13 เมษายน 2546) จะมีการนำข้าวมาซ้อมมือให้เป็นข้าวสาร และชาวของจะมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ได้จากธรรมชาติทั้งสิ้น กับข้าวจะเน้น น้ำพริก ผักเหมือนชาวชนบททั่ว ๆ ไป แม้ปัจจุบันนี้ชาวของก็กินง่าย ๆ มีอะไรก็กินได้ทั้งนั้น

ในทางด้านการกายภาพจากการลงสำรวจพื้นที่ของชุมชนของที่ตำบลคลองพลดังกล่าวจะเห็นว่าบ้านของชาวของยังคงสภาพธรรมชาติ มีป่าไม้ สวนผลไม้ คุ่มรื่นเหมือนเช่นอดีต แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างนั่นคือเรื่องของถนนหนทาง สถานที่ราชการต่าง ๆ รวมทั้งบ้านเรือนของชาวของส่วนใหญ่จะใช้หลังคาสังกะสีหรือกระเบื้อง ใช้ตะปูแทนการผูก แต่รูปแบบของตัวบ้านยังคงคล้ายเช่นเดิม

ในด้านการศึกษาเดิมผู้ชายชาวของมักจะถูกฝากเรียนที่วัดเหมือนอย่างชาวบ้านทั่วไป จะมีโรงเรียนอยู่บ้างแต่ก็อยู่ไกลต้องเดินไปเรียนจึงมักไม่ค่อยมีคนอยากไปเรียนเท่าใดนัก ชาวของจะสอนกันเองในครอบครัวหรือชุมชน การสอนจะสอนตามอย่างที่บรรพบุรุษสอน เช่น การทำมาหากิน ความเชื่อต่าง ๆ แม้ปัจจุบันนี้จะมีโรงเรียนมัธยม มีอนามัยหรือเครื่องมือทันสมัยต่าง ๆ มากขึ้น แต่ความเชื่อของพวกเขาก็ในเรื่องที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาต่าง ๆ ก็ยังอยู่ จะเห็นได้จากวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วัฒนธรรมการเกิด ต้องมีการเตรียมพื้นที่จะใช้

ติดไฟ จากในป่าแต่หากกลัวผีร้ายต่าง ๆ เข้ามาทับพื้นมาทำอันตรายก็จะให้น้ำไม้ที่ตัดมานั้นตากแดดหลาย ๆ วัน โดยกองไม้ที่ตากแดดนั้นต้องใช้หนามล้อมรอบเมื่อเด็กทารกเกิดมาให้ให้น้ำมาใส่กระดังง้าเป็นเด็กผู้ชายจะใช้ฝ้านุ่นของพ่อห่มตัวเด็ก ถ้าเป็นหญิงก็ใช้ฝ้านุ่นของแม่เพื่อความเป็นสิริมงคล รกของเด็กก็ต้องเอาเกลือเคล้าและโรยด้วยขมิ้นไปแขวนตามกิ่งไม้ ไม่เช่นนั้นเด็กจะเป็นโรคเป็นคัน (ฉลวย แพทย์วงศ์, สัมภาษณ์, 12-18 กุมภาพันธ์ 2546)

ประเพณีการตาย จะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายที่บ้าน มีการ"สวดผี" (คือการสวดพระอภิธรรมและสวดพระมาลัย) งานศพนี้ชาวซองจะถือว่าเป็นงานที่จำเป็นที่สุด แม้เจ้าภาพจะไม่ได้เชิญแต่เมื่อทราบจะมาเอง โดยจะนำข้าวสาร พริก มะอึก มะเขือ ฟักแฟง ฯลฯ มาทำบุญ แทนการทำบุญด้วยเงิน ในการร่วมพิธีศพนั้นชาวซองจะไม่ค่อยเศร้า โศก จะสนุกสนานและจะอยู่กันจนสว่างเพื่ออยู่เป็นเพื่อนศพ ชาวซองเชื่อว่าผู้ตายไม่ได้จากไปไหนเพราะมีหิ้งบูชาอยู่ในบ้านก็เหมือนผู้ตายยังอยู่ปกติ (เรียบ คำศรี, สัมภาษณ์, 11-13 เมษายน 2546)

นอกจากนั้นก็มีการแต่งงาน การบวช งานแรกนา และการละเล่นต่าง ๆ เช่น การเล่นเชิฐผีหิ้ง, การเล่นเกมใหญ่, การเล่นเกมบ้ำ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าชุมชนของชาวซองที่คลองพลูนั้นมีทั้งที่เปลี่ยนแปลง (Change) และดำเนินต่อเนื่อง (Continue) จากอดีต ในด้านที่มีการเปลี่ยนแปลงพบว่าชาวซองที่คลองพลูมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต เช่น การผลิต การบริโภคสินค้าสมัยใหม่ ความแตกต่างของคนในชุมชน ส่วนด้านที่ยังคงอยู่อย่างต่อเนื่องแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวซองในคลองพลูไม่ว่าจะเป็นเรื่องพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผี และลักษณะทางกายภาพ

อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม เนื่องจากชาวซองอาจถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนชายขอบ กลุ่มคนชายขอบมีมโนภาพของตนเองอย่างหนึ่งในขณะที่สังคมก็มีมโนภาพของกลุ่มคนชายขอบนั้นไปอีกอย่างหนึ่ง และมโนภาพที่ทั้งสองฝ่ายสร้างขึ้นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นอัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547, หน้า 27)

การศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์มีความสำคัญเนื่องจากความรู้ดังกล่าวจะเป็นกุญแจสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก การที่รัฐหรือคนในสังคมส่วนใหญ่ขาดความรู้และความเข้าใจในกลุ่มชาติพันธุ์ อันเป็นที่มาอย่างหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองซึ่งนับวันแต่จะเพิ่มความรุนแรงเป็นทวีคูณ (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2542, หน้า 10)

ชาวซองที่ตำบลคลองพลูในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์จึงถือเป็นกลุ่มชายขอบของสังคมไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกซึ่งเป็นภาคที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าอัตลักษณ์ของชาวตำบลคลองพลูมีการเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ต่อเนื่องอย่างไร การเข้าใจอัตลักษณ์ของชองดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการหาข้อมูลไปใช้เพื่อสร้างคุณค่าให้คนชองสามารถดำรงชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีเท่าเทียมคนปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา ถึงอัตลักษณ์ของชาวชองตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษา ถึงการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาวชองตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษา การคงอยู่ต่อเนื่องของอัตลักษณ์ของชาวชองตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่การศึกษา
ในงานวิจัยชิ้นนี้พื้นที่ที่ศึกษาคือที่ ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีซึ่งสภาพทั่วไปของตำบลภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา พื้นดินดิน ดินเป็นดินปนทรายปนกรวด มีพื้นที่ทั้งหมด 83,750 ไร่ มีพื้นที่การเกษตร 28,985 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังนี้
ทิศเหนือติดต่อกับ ตำบลจันทเขลม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลตะเคียนทอง กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลตะเคียนทอง กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลแก่งหางแมว กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
จำนวนประชากรของตำบล ณ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2545 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 5,116 คน เป็นชาย 2,574 คน เป็นหญิง 2,542 คน อาชีพหลักของประชาชนคือทำสวน ส่วนอาชีพเสริมคือรับจ้าง

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาอัตลักษณ์ในที่นี้จะเน้นเรื่อง

- 2.1 พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ของชุมชนของที่ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ในส่วนที่ทำให้เข้าใจความเป็นชาวชองที่ตำบลคลองพลู
 - 2.1.2 พื้นฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชนของที่ตำบลคลองพลู
 - 2.1.2 พื้นฐานการปกครองในชุมชนของที่ตำบลคลองพลู

2.1.3 พื้นฐานเศรษฐกิจของชุมชนของที่ตำบลคลองพลู

2.1.4 พื้นฐานทางสังคมของชุมชนของที่ตำบลคลองพลู

2.2 อัตลักษณ์ของชาวของที่ตำบลคลองพลู

2.2.1 อัตลักษณ์ด้านภาษาของที่ตำบลคลองพลูอาจไม่ได้ลงในรายละเอียดมากนัก เนื่องจากมีงานวิจัยเรื่องนี้โดยเฉพาะอยู่แล้ว

2.2.2 อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ประเพณี

2.3 การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาวของที่ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

2.3.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ของที่ตำบลคลองพลู

2.3.2 สิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ของที่ตำบลคลองพลู

2.4 การคงอยู่ต่อเนื่องของอัตลักษณ์ของที่ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

2.4.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการคงอยู่ต่อเนื่องของอัตลักษณ์ของที่ตำบลคลองพลู

2.4.2 สิ่งที่ยังคงอยู่ของอัตลักษณ์ของชาวของที่ตำบลคลองพลู

นิยามศัพท์เฉพาะ

อัตลักษณ์ หมายถึง ความเป็นเอกลักษณ์ เป็นตัวของตัวเองและเป็นสิ่งที่ร่วมกันในชุมชน หรือสังคม

ของ หมายถึง ชนเผ่าหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตะวันออกแนวเขาบรรทัดของประเทศ ไทย-กัมพูชา กระจายอยู่แถบบริเวณจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกของไทย ในที่นี้คือ ชาวของที่ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และ เชื่อว่าสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน

วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่และวิธีการในการดำเนินชีวิตของชาวของตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีหรือระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม รวมไปถึงการดำรงชีวิต การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวของ ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

กรอบความคิด

1. จากหลักฐานทั้งบันทึกชาวต่างชาติของสังฆราชปาเลอกัวซ์ นิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ รวมไปถึงพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรีปี พ.ศ. 2419 จึงอาจกล่าวได้ว่าชาวชองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในดินแดนภาคตะวันออกมีความน่าสนใจที่จะศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องของอัตลักษณ์ ซึ่งได้แก่ ภาษาและวัฒนธรรมประเพณี ว่ามีสิ่งใดที่เปลี่ยนแปลงไปบ้างหรืออะไรที่ยังคงอยู่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันปัจจัยใดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ต่อเนื่องในหลาย ๆ สังคมล้วนมีความแตกต่างไม่มากนักโดยโดยเฉพาะในเรื่องของวัฒนธรรม สังคมใดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมใช้ว่าจะหาความเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่ได้หากเกิดการทำความเข้าใจกันและกัน เพราะความหลากหลายทางวัฒนธรรมคือความมั่งคั่งทางภูมิปัญญา

2. อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว มันไม่อยู่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยและนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้คนชองที่ตำบลคลองพลูต้องเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

3. การคงอยู่ต่อเนื่องของอัตลักษณ์ชองที่ตำบลคลองพลู ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ของยังคงอยู่ สิ่งที่จะช่วยให้ความเป็นชองดำรงอยู่ต่อเนื่องดีที่สุดคือเรื่องของการมีสำนึกถึงคุณค่าความเป็นชองในกลุ่มของพวกเขา

4. การเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญา ไม่สามารถเปลี่ยนได้จากปัจจัยและนโยบายของรัฐทันทีทันใด แต่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จึงต้องการศึกษาเพื่อเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมความเป็นชองก่อนที่จะถูกลบเลือนและหายไปจากสังคมเหมือนกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์ชองในภาคตะวันออก:กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชองที่ตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาชะภู จังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นงานวิจัยภาคสนาม โดยมีขั้นตอนในการศึกษาที่สำคัญดังนี้คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. การตรวจสอบข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้จะเก็บข้อมูลด้วย 4 วิธีการ คือ การศึกษาจากเอกสาร การวิเคราะห์ชุมชน โดยอาศัยประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตการแบบมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร เน้นรวบรวมข้อมูลทีนอกเหนือจากการสัมภาษณ์ รวมทั้งเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้แก่ การใช้เอกสารชั้นต้น และชั้นรอง ดังนี้ เอกสารชั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารชั้นต้นที่สำคัญ เช่น บันทึกรวบรวมชาติ เช่น เล่าเรื่องเมืองไทยของสังฆราช ปาเลอกัวซ์ พระราชนิพนธ์เสด็จประพาส จันทบุรี ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2419 หรือบันทึกการจัดทำทะเบียน ภาษาของของกำนันเงิน ผันผาย บันทึกโครงการจัดตั้งหมู่บ้านของเพื่อเป็นการรวบรวมความเป็นของสำหรับผู้ที่สนใจจัดทำโดยกลุ่มชาวบ้านที่ชุมชนของตำบลคลองพลู เป็นต้น

เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาแล้วในระดับหนึ่ง เอกสารชั้นรองเหล่านี้ เช่น หนังสือพิมพ์ ตำราทางวิชาการ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นซึ่งผู้วิจัยเข้าศึกษาและเก็บข้อมูลจากห้องสมุดของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น หอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา ห้องคลังข้อมูลภาควิชาประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ห้องสมุดประชาชนจังหวัดจันทบุรี หอสมุดสถาบันราชภัฏรำไพพรรณี ศูนย์ศึกษาของที่โรงเรียนมัธยมคลองพลู และการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2. การวิเคราะห์ชุมชนโดยอาศัยประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) โดยใช้แนวการวิเคราะห์ชุมชน การเข้าไปพูดคุย กับชาวของโดยเฉพาะชาวของที่อายุมาก เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของหมู่บ้านจะเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถบอกเล่าความเป็นมาเป็นไปของชุมชนได้เป็นอย่างดี เราสามารถนำข้อมูลตรงนี้มาวิเคราะห์ชุมชนของได้อย่างเห็นภาพรายละเอียดมากกว่าการสำรวจจากเอกสาร

3. การสัมภาษณ์เจาะลึก (Indepth Interview) ในการเก็บข้อมูล จะเน้นการสัมภาษณ์เจาะลึก การถามคำถามจะมุ่งรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเจาะลึก เก็บข้อมูลตามแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อนำข้อมูลมาอ้างอิงและอธิบายในประเด็นต่าง ๆ ของงานวิจัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าไปหาข้อมูลในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key - Informants) ที่สำคัญได้แก่

3.1 ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในชุมชนของที่คลองพลู เช่น กำนันเงิน ผันผาย

3.2 กลุ่มผู้อาวุโสในพื้นที่ ตำบลคลองพลู เช่น ลุง ฮั่น พิเศษ ลุงผิน ผันผาย ป้าเรียบ คำศรี ลุงฉลวย แพทย์ชัชวงศ์ เป็นต้น

3.3 พระสงฆ์ที่ชุมชนของคลองพลู เช่น เจ้าอาวาสวัดประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

3.4 กลุ่มครูที่โรงเรียนมัธยมคลองพลู เช่น อาจารย์หมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ดูแลเรื่องการอนุรักษ์ความเป็นของ เป็นต้น

3.5 กลุ่มนักเรียนที่โรงเรียนวัดคลองพลู และมัธยมคลองพลู เช่น ชมรมอนุรักษ์ขอ เป็นต้น

4. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือการเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวของที่ตำบลคลองพลู เพื่อจะได้ทราบและเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี การทำมาหากิน รวมไปถึงเข้าใจสภาพการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ของที่นี่ด้วย เช่น การร่วมในพิธีผีหิ้ง งานบุญประจำปี เป็นต้น

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความตรงและความเที่ยงยิ่งขึ้น ในการตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยจึงใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ดังนี้

1. การใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่าง เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์
2. การใช้จังหวะเวลาในการสัมภาษณ์ที่แตกต่างกัน คือ ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนใดคนหนึ่งจะลงไปสัมภาษณ์ไม่ต่ำกว่า 2 ครั้งในช่วงเวลาที่ต่างกันเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง

การวิจัยเกี่ยวกับของที่ตำบลคลองพลูมีการตรวจสอบทั้งจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล คือการศึกษาข้อมูลโดยแยกศึกษาเป็นส่วนย่อย ๆ ในเนื้อหาที่เกี่ยวกับชาวของทั้งทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การปกครอง ฯลฯ โดยศึกษาให้เข้าใจลักษณะธรรมชาติและ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ๆ แล้วสังเคราะห์สรุปให้ได้ความหมายของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลก็จะใช้การตีความในเชิงคุณภาพโดยจะมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

1. สรุปข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ให้อยู่ในเรื่องเดียวกัน (Category)
2. การจัดข้อมูลในรูปของตัวแปรให้เป็นระบบ เช่น อัตลักษณ์ ระบบเศรษฐกิจ การปกครอง นโยบายของรัฐ
3. การเชื่อมโยงในเชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปร

แผนดำเนินการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงแผนดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	เวลา
1. รวบรวมเอกสาร	พ.ย. 2545
2. จัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	ธ.ค. 2545
3. กำหนดเค้าโครงงานวิจัย	ม.ค.2546
4. กำหนดพื้นที่ที่ต้องการศึกษา	ม.ค.2546
5. กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการเก็บข้อมูล	ม.ค.2546
6. ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ครั้งที่ 1	ก.พ.2546
7. ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ครั้งที่ 2	เม.ย.2546
8. ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ครั้งที่ 3	ก.ย.2546
9. ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ครั้งที่ 4	ต.ค.2547
10. สอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์	พ.ย. 2547
11. ปรับเค้าโครงวิทยานิพนธ์	ธ.ค. 2547
12. ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ครั้งที่ 5	พ.ค. 2548
13. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ เจาะลึก การสังเกตการณ์ ข้อค้นพบต่าง ๆ	พ.ค. 2548
14. สังเคราะห์ข้อมูล	มิ.ย. 2548
15. เขียนรายงาน	มิ.ย. 2548